

کافه خاطره صبا، گفت‌وگو با ایرج رامین فر مدیر هنری سینما و تلویزیون

بیضایی من را وارد سد

احمد محمد اسماعیلی
گفت و گو

اگر به دهه چهل برگردیم در تیتراژ فیلمها به جز ولی‌الله خاکدان به عنوان طراح دکور به نام دیگری بر نمی‌خوریم و در اغلب فیلمها برای تهیه وسایل صحنه یکی از گروه تولید عازم کهنه فروشی‌های خیابان منوچهری می‌شد. با ظهور سینمای موج نو این بخش هم صاحب هویت شد و نام‌هایی مثل ایرج رامین فر توانایی‌های خودشان را نشان دادند. هنرمند موقر و جنتلمن و با کلاسی که یک پیشینه خانوادگی با عباس جوانمرد و بهرام بیضایی داشت و این خویشی کمک کرد که او بتواند کارش را سه‌مهل‌تر دنبال کند. بدون تردید او ج توانایی رامین فر در همکاری‌های ماندگارش با بهرام بیضایی قابل تعریف است. در کارنامه کاری رامین فر یک تنوع کاری تحسین برانگیز در همکاری با کارگردان‌های متفکر و صاحب سبکی مثل احمد رضا معتمدی، مسعود کیمیایی، صفی‌بزدان‌یان و خیلی نام‌های دیگر دیده می‌شود. رامین فر کوردار بردن سیم‌رغ و تندیس جشن خانه سینما است. با او مروری به فعالیت‌های موثرش در حوزه طراحی در چهار دهه فعالیتش دارم.

آیا قبل از تحصیل در دانشکده به واسطه دایمی خودتان عباس جوانمرد به هنر و طراحی علاقه‌مند شدید؟

در کودکی به نقاشی علاقه زیادی داشتم و مدام در حال کشیدن نقاشی بودم.

به لحاظ شخصیتی جزو بچه‌هایی نبودید که بیشتر در کوچه بازی کنید؟

اجتماعی نبودم و با همسالانم زیاد بازی نمی‌کردم.

در کدام محله زندگی می‌کردید؟

در خانی آباد به دنیا آمدم و بعدش هم در حوالی خیابان ری ساکن شدم.

آن دوران با مسعود کیمیایی و فرامرز قریبیان که بچه خیابان ری بودند آشنا نبودید؟

نه، سن و سالشان از من بیشتر بود و من بیشتر در اطراف سرچشمه و آن طرفها بودم. در خانه قدیمی مربوط به دوران قاجار به.

آن خانه‌های قمر خانمی که تعداد زیادی مستاجر کنار هم زندگی می‌کردند؟

بله، خانه‌ای قدیمی بود، اما تمیز و مرتب و روی پا با کاشی‌های زیبای که من عاشقش بودم. در این خانه خانواده خاله و پدر و مادر بزرگم هم ساکن بودند.

عباس جوانمرد هم در این خانه ساکن بود؟

نه، جدا زندگی می‌کرد و هفتگی به خانه ما می‌آمد.

آیا در دوران کودکی می‌دانستید که دایمی شما جزو بزرگان تئاتر است؟

هنوز عباس جوانمرد به شهرت نرسیده بود و اول راه کارش در تئاتر بود.

آیا نقاشی‌هایی که می‌کشیدید نشان عباس جوانمرد می‌دادید؟

بله، کارهای من را می‌دید و علاقه من را به نقاشی می‌دانست و همیشه می‌گفت بهتر است اجتماعی تر باشم و با آدم‌ها صحبت کنم.

سبک خاصی هم در نقاشی داشتید؟

نه، هر چه را فکر می‌کردم می‌کشیدم.

به نظر می‌رسد ذهن سورئالی داشته باشید؟

درسته، هنوز هم ذهنم سورئال است.

برای یک طراح ذهن سورئال واجب و لازم است.

درست است. در بچگی عاشق تئاتر بودم و با دوستان محدودم در حیاط خانه اجرا می‌کردیم. در دوران کودکی در حول و حوش میدان زاله مدرسه می‌رفتم و همیشه به تصویر سر در سینمای داخل میدان نگاه می‌کردم.

اهل سینما رفتن هم بودید؟

با خواهرم می‌رفتم. تنها اجازه سینما رفتن نداشتم.

با دایمی (جوانمرد) سینما و تئاتر نمی‌رفتید؟

با او هم می‌رفتم. این سینما رفتن ادامه پیدا کرد و دایمی ام گروه تئاتر ملی را تاسیس کرد و نمایش‌هایی را در سنگلج و تالار فرهنگ اجرا می‌کرد.

خاطره‌ای از سینما رفتن دارید؟

با خواهر بزرگم (منیر) که خوشبختانه از کارهای هنری دور ماند و زندگی آرامی دارد سینما می‌رفتم و از خانه تا سینما سوار اتوبوس دو طبقه می‌شدم و این رفت و آمد از مسیر خانه تا سینما برایم کلی خاطره دارد. بعدش محل دانشگاه‌مان هم چهار راه آب‌سردار نزدیک همین جاها بود.

آیا به دیدن تمرینات تئاترهای دایمی می‌رفتید؟

چون می‌دانست علاقه دارم، من را به تئاترهایش می‌برد و بازی بازبگران معروف آن دوران مثل محمدعلی کشاورز و علی نصیریان و جعفر والی را از نزدیک دیده بودم و تمام دنیای زندگیم به اینها محدود می‌شد. یکی از تئاترهایی که هنوز بعد از پنجاه سال دیدنش را به یاد دارم نمایش «آلونک» به کارگردانی و بازی دایمی ام بود.

آیا نخواستید که در نمایش‌های ایشان بازی کنید؟

علاقه‌ای به بازی در تئاتر نداشتم و دکور علاقه اصلی ام بود. دکور نمایش «آلونک» را برادر ارحام صدر ساخته بود و چون عاشق دکور بودم دکور این نمایش روی من تاثیر گذار بود.

از چه زمانی با بیضایی آشنا شدید؟

آن دوران جذب شخصیتش شدم زیرا روحیات ایشان شبیه من و خلوت‌گزین بود و در دنیای خودش سیر می‌کرد. این نقاط مشترک ما بود و دایمی ام اجتماعی بود و به لحاظ شخصیتی از من فاصله داشت. بهرام بیضایی در همان سالها با خواهرم ازدواج کرد. زمانی اداره تئاتر در میدان بهارستان بود و به همراه دایمی به آنجا می‌رفتم و محو کارهای آقای شیبانی طراح دکور می‌شدم.

آیا در آن دوره از ارحام صدر درخواست نکردید که به عنوان دستیار صحنه با او همکاری کنید؟

آن موقع سنم کم بود و تصمیم جدی برای ادامه راهم نداشتم و بتدریج سینما برایم جذاب شد.

اولین فیلمی که رویتان تاثیر زیادی داشت چه فیلمی بود؟
یک فیلم خاص نمی‌شود نام ببرم. تعدادی زیادی فیلم به همراه اعضای فامیل دیدم مثل «کنت مونت کریستو»، «فریدون بینوا» و «دراکولا» که روی من تاثیر زیادی گذاشتند.

آیا در آن دوران فیلم‌های ایرانی مثل آثار گلستان و غفاری را می‌دید؟

هنوز شناخت کاملی از جغرافیا و وضعیت سینمای ایران نداشتم و نمی‌توانستم چنین انتخاب‌هایی داشته باشم. این نوع انتخابها در سالهای بعد برایم جدی شد و مثلاً فیلم «قیصر» و «رگبار» را خیلی دوست داشتم.

آیا در این دوران مشغول تحصیل دانشگاهی بودید؟

بله، معماری می‌خواندم و ولش کردم و وارد هنرهای دراماتیک شدم.

آیا قبل از ورود به دانشکده در تئاتر به عنوان طراح کار مستقلی انجام ندادید؟

اولین کار مستقلم یک نمایش عروسکی به کارگردانی دایمی ام بود و بتدریج وارد سینما شدم و با بهرام بیضایی در فیلم «سفر» همکاری کردم و اصلاً بیضایی من را وارد سینما کرد. اولین فیلمی که نامم به عنوان طراح هنری قید شد «غریبه و مه» بود.

فیلم «غریبه و مه» را سال‌های دور دیده‌ام و تا آنجائی که در یاد دارم دکور خاصی نداشت و لوکیشن بیشتر در محیط جنگلی و دریای شمال بود؟

دهکده داستان فیلم را کلاً ساختیم و طراحی لباس‌های فیلم هم واقعا کار سخت و جذابی بود.

همه دکورهای دهکده را ساختید؟

بله، دهکده‌ای که بیضایی در ذهن داشت را پیدا نکردیم و به همین دلیل دو سال ترک تحصیل کردم و برای ساخت دکور دهکده رفتن اسالم.

برای ساخت دکور آیا به لحاظ بودجه مشکلی نداشتید؟

آن موقع شرایط با حالا فرق داشت و کمک‌های جانبی به دست می‌آوردیم. اغلب مصالح دکور چوب و تخته بود و جنگل داری اسالم تعداد زیادی درخت فرسوده را در اختیار ما قرار داد. از طرف دیگر دستمزد کارگر خیلی پایین بود و هزینه زیادی نبود و صرف زمان و دقت در کار اولویت اصلی بود و البته کار جذابی بود که به عنوان یک جوان دانشجو بروم در یک منطقه دور و جنگلی و طبیعی و دکور بسازم.

چند نفر دستیار در اختیار داشتید؟

بیشتر تنها بودم و خودم با کارگرها بودم و چون لهجه آذری اسالمی داشتند زبانشان را نمی‌فهمیدم و به واسطه چند دوست محلی کار ترجمه انجام می‌شد.

آیا بیضایی در این دو سال بالای سر ساخت لوکیشن هم می‌آمد؟